

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН БАНКРУТСТВА (НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ)

Поляков Родіон Борисович

доктор філософії в галузі права,

докторант

Запорізького національного університету

м. Запоріжжя, Україна

В останні роки наукових досліджень стосовно способів та заходів впливу на учасників відносин банкрутства, на превеликий жаль, не проводилось.

При цьому фундаментальні роботи із цієї проблематики мали місце майже 20 років тому.

За цей період істотно змінилося законодавство про банкрутство шляхом його кодифікації, що, природно, викликає інтерес із боку оцінки рис та ознак методів правового регулювання.

Професор В. Радзивілюк слушно відмічала: «Метод збирає у єдиний фокус правові особливості кожної існуючої структурної ланки права, виражає її правову сутність. Якщо поняття предмета права банкрутства (неспроможності) пов'язано з питанням про те, які суспільні відносини регулюються правом банкрутства (неспроможності), то поняття методу – з питанням про те, як ці суспільні відносини регулюються нормами права банкрутства (неспроможності)...» [1, с. 23].

Тобто суспільні відносини, які є складовою частиною предмета права банкрутства, самі окреслюють категорію метода, який буде використовуватися для їх правового регулювання.

Слід зазначити, що відносини, які входять до складу предмета права банкрутства, не є за своєю суттю однорідними.

Певна частина таких відносин передують відносинам банкрутства. Наприклад, відносини із фінансової реструктуризації чи досудової санації.

Для цих правовідносин інструментарій процедури банкрутства застосовується частково, тому, відповідно, мають місце певні відмінності щодо метода правового регулювання.

З огляду на це не виключається можливість застосування для різних відносин, які входять до складу предмета права, декількох методів правового регулювання.

Наприклад, у досудовій санації переважає принцип методу диспозитивних начал, а якщо матиме місце санація після відкриття

провадження у справі про банкрутство, то, навпаки, – метод владних приписів.

Слід зазначити, що вибір відповідного методу правового регулювання мав місце ще з моменту виникнення конкурсного процесу.

Ще за часів Стародавнього Риму, у Законах XII таблиць, пріоритетним був метод владних приписів. Це насамперед обумовлювалося свавіллям кредиторів над боржниками. Тому законодавець вимушений був з метою збереження господарств передбачити чіткий порядок врегулювання боргових зобов'язань.

Саме Стародавньому Риму цивілізація вдячна судовому контролю над розв'язанням проблем неплатоспроможності боржника.

Водночас приписи закону дозволяли сторонам відносин неплатоспроможності у будь-який час процесу розв'язувати цю проблему миром.

У подальшому законодавець запровадив заборону на особисту відповідальність боржника (*Lex Poetelia*). Згадаємо відомий закон Юлія Цезаря, який звільняв боржників від відповідальності за борги за умови передачі всього майна кредиторам (*Julia Lex Cessio Bonorum*).

«*Cessio bonorum*» як уступка боржником усього свого майна кредиторам під нагляд та контроль суду є основою сучасного конкурсного процесу, або процедури банкрутства.

Відповідно, ця обставина примушує кредиторів брати участь у справі про банкрутство під страхом втрати своїх грошових вимог.

Що стосується сучасного законодавства про банкрутство в Україні, то воно також побудовано на імперативних та диспозитивних началах, причому такі начала залежать від інтересу, який ставить за мету законодавець.

Якщо слідувати позиції, що інтерес у відносинах банкрутства буває приватний та публічний, то це не зовсім правильно.

Особливість таких відносин проявляється в наявності спільного інтересу, який не завжди буває лише приватним.

Наприклад, участь в органах самоуправління кредиторів фіскальних органів із правом голосу. Тоді за результатами засідання комітету кредиторів ухвалюється спільне рішення, зокрема перехід боржника на стадію санації чи ліквідації.

Таке рішення кредиторів відображає не приватний чи публічний інтерес, а спільний.

Саме досягнення спільного інтересу між усіма учасниками процедури банкрутства, на наш погляд, є основним завданням правового регулювання. Для цього й застосовуються відповідні способи та заходи.

Науці притаманні два методи правового регулювання: субординації та диспозитивності.

Кожна галузь права застосовує у відповідній «пропорції» ці два методи залежно від інтересу, який переслідує законодавець при регулюванні відповідних правовідносин.

Не є винятком також відносини банкрутства.

Професор Б. Поляков свого часу відмічав: «... за допомогою спеціальних способів та засобів впливу слід з'єднати всі інтереси суб'єктів (приватний, державний, груповий, господарський) та створити один спільний інтерес – збереження господарюючого суб'єкта» [2, с. 65].

Відомо, що у відносинах банкрутства діють декілька методів правового регулювання. Це методи владних приписів, автономних рішень та координації.

Разом із тим остання кодифікація законодавства про банкрутство дещо змінила зміст цих методів.

Більше того, для вирішення завдань, які ставить законодавець щодо проблем неплатоспроможності, на наш погляд, більше підходять два методи правового регулювання.

Це методи владних приписів та автономних рішень.

Що стосується методу координації, то у зв'язку із відсутністю процедури мирової угоди та з незначною кількістю санацій підприємств цей метод практично не застосовується.

Метод владних приписів у відносинах банкрутства відіграє ключову роль. Це пов'язано безпосередньо із суттю процедури банкрутства. В її основі лежить, як було зазначено вище, «*cessio bonorum*», як уступка боржником усього свого майна кредиторам під нагляд та контроль суду. Вся процедура направлена на справедливе та максимально можливе задоволення вимог усіх кредиторів боржника за рахунок його майна. Цю задачу суд реалізує за допомогою арбітражного керуючого.

Вся ця процедура потребує детального правового регулювання. Кожен з учасників процесу переслідує власний інтерес, і для того, щоб він був спільний, необхідний припис.

Безумовно, є певні заборони на банкрутство важливих для країни підприємств, але для фінансового лікування господарюючих суб'єктів одними обмеженнями не обійтись. Необхідний спеціальний механізм, який потребує детальної регламентації поведінки учасників процесу.

Для цього дуже підходить метод владних приписів. Його роботу ми бачимо з моменту подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. Вже тоді Кодекс України з процедур банкрутства встановлює певний порядок поведінки заявника та суду, а також правові наслідки. Кожен крок процедури викликає для участі все більше і більше суб'єктів. Так, відкриття провадження має наслідком подання кредиторами у суд своїх вимог до боржника, введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, встановлюються обмеження на відчуження майна боржника тощо.

Слід зазначити, що такі правові приписи стосуються не тільки вітчизняного банкрутства.

В Англії з відкриттям провадження у справі про неспроможність забороняються судові процеси проти компанії боржника стосовно боргу, окрім як із дозволу суду, у провадженні якого перебуває справа про неспроможність.

У Німеччині можлива навіть виїмка пошти боржника.

Водночас український законодавець іде далі та встановлює обмеження в поведінці не тільки учасників справи про банкрутство.

Наприклад, у випадку спору щодо майна боржника приписи зобов'язують усіх сторін спору вирішувати його тільки в межах провадження у справі про банкрутство.

Однак метод владних приписів не може повністю розв'язати проблеми неплатоспроможності боржника. Для цього потрібен допоміжний метод, завдяки якому учасники правовідносин можуть обрати оптимальну модель поведінки. Такий метод отримав назву автономних рішень.

Через приписи законодавець встановлює варіанти дій для учасників процедури банкрутства для узгодження подальших кроків.

Це може відбуватися через представницькі органи кредиторів (збори, комітет) або шляхом узгодження умов плану санації чи реструктуризації або мирової угоди.

На відміну від позовного провадження у процедурі банкрутства учасники справи мають не зовсім однакові процесуальні права.

Такі права залежать від статусу кредитора чи розміру грошових вимог.

Наприклад, забезпечені кредитори не мають вирішального голосу в представницьких органах кредиторів, але без їхньої участі не можна погоджувати умови плану санації чи продаж заставного майна.

Голоси конкурсних кредиторів у представницьких органах кредиторів залежать від розміру вимог.

Але в будь-якому випадку конструкція методу автономних приписів допомагає у виробленні єдиного для всіх спільного інтересу.

Таким чином, можна сформулювати поняття методів правового регулювання відносин банкрутства.

Методи правового регулювання відносин банкрутства – це такі способи та прийоми впливу, які направлені на формування спільного інтересу, що охоплює боржника, його майно, кредиторів і судове провадження, з одночасним збереженням державного та приватного інтересів, із застосуванням до учасників відносин пріоритетно імперативних і субсидіарно диспозитивних начал, що мають на меті повне або максимально можливе погашення вимог кредиторів [3, с. 46].

Література:

1. Радзивілюк В.В. Метод, принципи та функції права банкрутства (неспроможності). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Юридичні науки.* 82 / 2010. С. 24–25. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKNU_Yur_2010_82_9.pdf
2. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін-Юре», 2003. 440 с.
3. Поляков Р.Б. Методи правового регулювання відносин банкрутства (неплатоспроможності). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Юридичні науки.* 2022. Т. 34 (73). № 6. С. 36–48. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/6_2023/7.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-110>

ЗАКОНОДАВЧІ «КОЛИВАННЯ» У ВСТАНОВЛЕННІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

Пірго Олена Федорівна

*аспірант кафедри кримінального права та кримінології
факультету № 1*

Донецького державного університету внутрішніх справ

В Україні кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами передбачена ст. 299 КК України. З моменту прийняття КК України 2001 р. до тексту статті три рази вносились зміни та доповнення. Вони спряли удосконаленню законодавства про кримінальну відповідальність та безпосередньо захисту тварин від жорсткого поводження. Однак чинна редакція ст. 299 КК України й досі містить нормативні приписи, що потребують змін та доповнень. У зв'язку із цим, пропонуємо проаналізувати зміни та доповнення до ст. 299 КК України, що відбулись з 2001 р.

Станом на 2001 р. ст. 299 КК України складалися з двох частин. За ч. 1 ст. 299 КК України, знущання над тваринами, що відносяться до хребетних, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування зазначених тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів каралося штрафом